

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยต่าง ๆ โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ความต้องการพื้นฐานของเด็กในวัยเรียน

ตอนที่ 2 คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน

ตอนที่ 3 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ตอนที่ 4 สภาพทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ความต้องการพื้นฐานของเด็กในวัยเรียน

เด็กวัยเรียน เป็นเด็กที่กำลังเจริญเติบโต ซึ่งเป็นหน้าที่ของทางบ้าน ก็คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่จะต้องดูแลในขณะที่อยู่บ้าน และในขณะที่เดียวกัน เมื่อเด็กมาโรงเรียน เด็กจะต้องได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากโรงเรียน เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ มีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ที่สมบูรณ์ ดังนั้นในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพก็ควรมุ่งไปเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก ให้เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดีมีคุณภาพ โดยที่อย่างน้อย จะต้องเป็นสภาพที่สนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้ง 5 ด้าน ดังต่อไปนี้ (สายสุริ จตุกฤต : 2523, ฉวีวรรณ กินาวงศ์ : 2532)

1. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านสุขภาพกายร่างกายของเด็ก

1.1 เด็กจะต้องได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุด ที่กำหนดไว้ตามความต้องการของร่างกาย ในช่วงอายุที่ต่างกัน เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่ โดยในเด็กประถมศึกษา มีความต้องการสารอาหาร ดังในภาคผนวก ก.

1.2 เด็กจะต้องมีโอกาสออกกำลังกาย เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ให้ได้ตามศักยภาพแต่ละบุคคล

1.3 เด็กจะต้องมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะไม่คับแคบจนเกินไป และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น

ด้านอากาศ จะต้องเป็นอากาศที่บริสุทธิ์ ปราศจากสารที่ทำให้เป็นพิษ เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ และสารตะกั่ว เป็นต้น

ด้านน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ได้กำหนดปริมาณน้ำประปา สำหรับคนในเขต เมืองไว้ประมาณ 200 ลิตรต่อคนต่อวัน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ กำหนดว่า โรงเรียนควร จัดน้ำให้นักเรียนดื่ม และใช้ประมาณ 3-5 ลิตรต่อคนต่อวัน

ด้านเสียง เกณฑ์มาตรฐานได้กำหนดสำหรับห้องเรียนขนาดใหญ่ ระดับเสียงหู หนักสูงสุด กิจจากร้อยละ 10 ของเวลาทั้งหมด มีค่าเท่ากับ 30 dB และสำหรับห้องเรียน ธรรมดา คือ 55 dB โดยที่ถือว่า 55 dB เป็นขีดจำกัดสูงสุดที่จะทนได้ในอาคารซึ่งมีการติดคอ ต่อสาร ด้วยเสียงเป็นสำคัญ และมีการวิจัยที่แสดงว่าห้องเรียนหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร มีพิสัยระหว่าง 60-92 dB ดังนั้น คณะกรรมการสุขภาพการศึกษาได้กำหนดไว้ว่า ไม่ควรมี เสียงดังเกิน 80 dB ถ้าเกินกว่านี้จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพนักเรียน

1.4 เด็กต้องได้รับการป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บ ที่สามารถหลีกเลี่ยงได้และต้อง ได้รับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐาน ในกรณีเจ็บป่วย

1.5 เด็กทุกคนควรได้รับบริการการสร้างภูมิคุ้มกันโรค ตั้งแต่เด็กเกิดจนอายุ ประมาณ 14 ปี

2. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านสุขภาพจิต

2.1 เด็กต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต คือ เด็กต้องได้รับ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ให้ความรักความอบอุ่น และความปลอดภัย และสามารถพัฒนา อารมณ์ของคนได้อย่างปกติวิสัย

2.2 เด็กต้องการที่จะได้ประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับของสังคม

2.3 เด็กที่มีปัญหาด้านนี้ ต้องได้รับบริการแนะแนวช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถ ปรับตัวอยู่ในสังคมในแนวทางที่ใช้สันติวิธีและอย่างถูกต้องตลอดไป

3. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านการพัฒนาสติปัญญา

3.1 เด็กต้องได้รับการศึกษาระดับมาตรฐานขั้นต่ำ คือ การศึกษาภาคบังคับ หรือ การศึกษาในระดับประถมศึกษาจนครบถึงประถมศึกษาปีที่ 6

3.2 เด็กต้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีโอกาสพัฒนาและใช้สติ ปัญญาและความถนัดของตน แสดงออกในรูปกิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในฐานะบุคคลและเป็นกลุ่มร่วม ในการปฏิบัติงานเพื่อชุมชน

3.3 เด็กต้องได้รับการฝึกอบรมให้เห็นคุณค่าของการมีงานทำ พร้อมทั้งการมีอาชีพ เพราะเด็กจะต้องเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค และในที่สุด เด็กจะต้องเติบโตและมีความสามารถที่จะช่วยตัวเองได้ด้วย

4. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านจริยธรรม ความเชื่อ ค่านิยมในสังคมที่พยายามจะสอดแทรกให้แก่เด็กในรูปของการศึกษา ได้แก่ การรักความจริง การไม่ทุจริต การรักษาสามัคยญา การไม่เบียดเบียนกัน ความละเอียดใจต่อการทำความผิด ความรู้จักพอ ความไม่โลภ ไม่หลง มีความเมตตากรุณา และมีความซื่อสัตย์

5. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านความปลอดภัย เสรีภาพ และความเป็นคนไทย

5.1 เด็กต้องได้รับความคุ้มครองให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และพ้นจากการตกเป็นเหยื่อของสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

5.2 เด็กต้องมีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง มีโอกาสและทักษะในการหาข้อสนเทศและข้อมูล มีเสรีภาพในการเรียนรู้ และมีโอกาสในการตัดสินใจในเรื่องที่เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับวัยของตน

5.3 เด็กต้องเข้าใจขึ้นพื้นฐานด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และรู้สิทธิภาคภูมิใจว่าเป็นคนไทย

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาเด็กให้สภาพความเป็นอยู่ที่ดี หรือมีคุณภาพนั้น จะต้องมุ่งไปในด้านทั้ง 5 อันได้แก่

1. ความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย คือ เด็กจะต้องได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์และเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ได้ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายได้เคลื่อนไหว และได้พักผ่อน เด็กต้องอยู่ในที่ถูกสุขลักษณะ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้รับอากาศบริสุทธิ์ ได้ดื่มน้ำที่สะอาด ได้ยินเสียงที่ไม่เป็นอันตราย ได้อยู่ในที่ที่มีอุณหภูมิพอเหมาะ และได้รับการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรค หรือได้รับการรักษาพยาบาลในกรณีเจ็บป่วย

2. ความต้องการพื้นฐานทางด้านสุขภาพจิตหรือจิตใจ เด็กต้องได้รับการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูจากครอบครัว ได้รับความรัก ความอบอุ่น และต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม ต้องการที่จะประสบความสำเร็จ และถ้าเด็กที่มีปัญหาจะต้องได้รับการช่วยเหลือหรือนำส่งต่าง ๆ ให้เด็กสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้

3. ความต้องการพื้นฐานด้านสติปัญญา เด็กต้องมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น และใช้สติปัญญาความคิดและความถนัดของตน ซึ่งสามารถแสดงออกในรูปกิจกรรมและประสบการณ์

4. ความต้องการพื้นฐานทางด้านจริยธรรม จริยธรรมที่ควรพัฒนาในวัยเด็ก ซึ่งสามารถสอดแทรกให้แก่เด็กในขณะที่เรียน ได้แก่ การรักความจริง การไม่ทุจริต รักษาสัตย์สัญญา ไม่โลภ ไม่หลง มีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความซื่อสัตย์

5. ความต้องการพื้นฐานทางด้านความปลอดภัยและเสรีภาพ เด็กจะต้องได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัย จะต้องมีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนนั้น จะต้องมุ่งพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการทั้ง 5 ด้านดังกล่าว โดยทางโรงเรียนจะต้องเป็นผู้บริหารหรือจัดการให้มีขึ้น

ตอนที่ 2 คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน

คำว่า “คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน” ยังไม่มีผู้ใดให้ความหมายหรือคำนิยามไว้อย่างชัดเจน แต่อาจตีความหมายอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า เป็นสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพของนักเรียนในขณะที่อยู่ในโรงเรียน โดยโรงเรียนหรือบุคคลในโรงเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ให้นักเรียนใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

เมื่อนักเรียนได้ก้าวเข้ามาสู่โรงเรียน นั้นเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องเป็นผู้จัด และผู้บริการสิ่งต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบันสังคม (Social Institute) สถาบันหนึ่งและยังเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของสังคม อันได้แก่ การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมนั้น ๆ (สมบูรณ์ พรรณาภาพ : 2521) และโรงเรียนยังเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง ที่เด็กต้องใช้ชีวิตอยู่นาน แต่โรงเรียนก็มีใช้สถานที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ที่ให้การศึกษา อบรม ให้คนมีความรู้ ความคิด ความสามารถในการทำงาน ประกอบอาชีพ มีความประพฤติดี และมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (หวน พันธุ์พันธ์ : 2529) ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นสถานที่ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยที่โรงเรียนมีหน้าที่หลัก ๆ ดังต่อไปนี้ (นิพนธ์ กินาวงศ์ : 2522)

1. อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยของสังคม คือ โรงเรียนเป็นสถานที่สำหรับดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสังคม
2. การเสริมสร้างและปรับปรุงวัฒนธรรม คือ โรงเรียนเป็นสถาบันที่ปลูกฝังนิสัยอันดีงามให้แก่นักเรียน เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

3. การสร้างสรรค์ทางวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ โรงเรียนเป็นแหล่งวิชาความรู้ทั้งหลายทั้งมวล และผู้ที่ไปโรงเรียนย่อมถือว่า เป็นผู้ที่มีการศึกษา และทำให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

จากความหมายและหน้าที่ของโรงเรียน โรงเรียนจึงมีฐานะเป็นองค์การทางการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (กิตติมา ปริวีคิดถก : 2529)

1. วัตถุประสงค์ของโรงเรียน คือ การผลิตนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ มีคุณธรรม สามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. คนในโรงเรียน ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ ภารโรง และนักเรียน
3. กระบวนการปฏิบัติงาน คือ วิธีปฏิบัติที่จะทำให้งานของนักเรียนดำเนินไปประสบผลสำเร็จ

4. สถานที่หรือทรัพยากร อื่น ๆ ได้แก่ บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษต่าง ๆ เงิน ครุภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 4 มีความเกี่ยวข้องกัน ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดให้มีขึ้นและดำเนินการร่วมมือกัน โรงเรียนก็จะได้ขึ้นชื่อว่าเป็นโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพ และเอื้อต่อการดำรงชีวิตในโรงเรียนของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2526) กล่าวว่า โรงเรียนมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง ซึ่งจะต้องประกอบด้วย ตัวอาคารสถานที่ หรือสื่อการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียน วัสดุ ครุภัณฑ์ ครู นักเรียน ผู้บริหาร นักการภารโรง ผู้ปกครอง หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร บริการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น ห้องสมุดโครงการอาหารกลางวัน โครงการสุขภาพพลานามัย โครงการแนะแนว การสอนซ่อมเสริม การกีฬา การสันทนาการ เป็นต้น

โรงเรียนประถมศึกษาจะขึ้นชื่อได้ว่า เป็นโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพหรือไม่นั้น จะต้องมีการอาคาร และบริเวณเพียงพอสำหรับการเล่น มีสภาพแวดล้อมที่ดีปราศจากสิ่งรบกวน สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก ส่งเสริมสุขภาพพลานามัย และปลูกฝังทัศนคติที่ดีแก่เด็ก (บันตือ พฤษะวัน : 2525) และนอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับการบริหารและการจัดการของผู้บริหารซึ่งในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษานั้น ถ้าจะยึดเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นหลักแล้ว โรงเรียนประถมศึกษาที่ดีจะต้องดำเนินงานไปครอบคลุมงานทั้ง 6 ด้านต่อไปนี้

1. งานวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมถึงการเรียนการสอน การจัดหาและการใช้สื่อการเรียน การจัดบุคลากรทำการสอน การวัดผลและประเมินผล การนิเทศการศึกษา เป็นต้น

2. งานอาคารสถานที่ เป็นงานจัดอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน ที่มุ่งทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม ประหยัด และยังรวมไปถึงการจัดห้องเรียน ห้องพิเศษ และสนามอีกด้วย

3. งานบุคลากร เป็นงานที่เกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติ การจัดหา การอบรม และสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร

4. งานกิจการนักเรียน ได้แก่ การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดบริการ การจัดกิจกรรม และงานปกครองนักเรียน

5. งานธุรการและการเงิน เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิชาการหรือการเรียนการสอน ประกอบด้วยงานสารบรรณ งานทะเบียนและรายงาน งานรักษาความปลอดภัย งานการเงิน พัสดุ และงบประมาณ

6. งานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างความเข้าใจอันดี เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และองค์การภายนอกอื่น ๆ

เมื่อเด็กมาโรงเรียน โรงเรียนจะต้องจัดให้สนองกับความต้องพื้นฐานในด้านต่าง ๆ คือ **ด้านร่างกาย** นักเรียนต้องได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ มีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ และมีความปลอดภัยต่อสุขภาพ นอกจากนี้ สถานที่ปรุงอาหาร ภาชนะใส่อาหาร จะต้องมีความสะอาดเพียงพอ (ยุคี กาญจนินฐิติ : 2520, ศำควน เสวตมำล : 2526) รวมทั้งการได้เล่นและออกกำลังกายอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ โดยเด็กที่มีอายุ 7-12 ปี ต้องการออกกำลังกายทุกวัน อย่างน้อยวันละ 3 ชั่วโมง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ : 2532) การได้รับการตรวจสุขภาพ เช่น การตรวจฟัน วัคซีนโรค การฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ ในเวลาที่มีโรคติดต่อระบาด หรือ การจดบันทึกน้ำหนักส่วนสูงหรือประวัติการเจ็บป่วยของนักเรียน การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากสารพิษ ได้ดื่มน้ำที่สะอาด ได้ยินเสียงที่ไม่เป็นอันตราย เป็นต้น

ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กต้องการได้รับความรัก ความอบอุ่น จากผู้ที่อยู่รอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะ เป็นครู หรือเพื่อน ซึ่งถ้าเด็กสามารถเข้ากับเพื่อนได้ ก็จะทำให้เด็กมีชีวิตได้อย่างมีความสุข และนอกจากนี้ ยังต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม ต้องการประสบความสำเร็จ ซึ่งมีส่วนทำให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดี มีอารมณ์ดี หน้าตาขี้นยิ้มแย้มแจ่มใส แต่ถ้าเด็กมีปัญหาในด้านนี้ ควรที่จะได้รับบริการแนะแนวช่วยเหลือ เพื่อปรับปรุงแก้ไข และป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนของนักเรียนดีขึ้น และช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนได้ รวมทั้งจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม

ด้านสังคม เด็กต้องได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับครู และเพื่อน ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม และรู้จักปรับตัว

ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน นับได้ว่า เป็นด้านที่จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับด้านอื่น ๆ โดยโรงเรียนจะต้องจัดตั้งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียน หรือบริการต่าง ๆ ให้สอดคล้องหรือสนองต่อความต้องการพื้นฐานของเด็ก ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กด้วย

ด้านวิชาการ ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาท อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ซึ่งเป็นทั้งผู้สอน ผู้อบรม ปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ให้กับเด็ก จึงได้มีผู้ที่กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ : 2535)

1. ครูจะต้องมีความรู้พื้นฐาน และความรู้ในสาขาที่สอนเป็นอย่างดี มีทักษะการสอนดี รู้จักนำเทคนิคใหม่ ๆ มาปรับปรุงการสอนของตนเองให้ดีขึ้น
2. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
3. มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ครู 1 คน ควรรับผิดชอบนักเรียน 22-24 คน
4. ไม่มุ่งสอนแต่วิชาการอย่างเดียว ควรที่จะต้องมีทักษะการสอนให้นักเรียนมีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม
5. ครูจะต้องมีจรรยาบรรณของความเป็นครู และมีบุคลิกภาพที่มีความเป็นกันเอง มีใจโอบอ้อมอารี ให้ความเมตตากรุณาต่อเด็ก
6. ร่วมเรียนรู้กับผู้เรียน โดยเน้นภาคปฏิบัติมากขึ้น

จากผลการวิจัยของ ฮาร์ท (Hart : 1954) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อครู และการสอนของครูว่า ครูที่ดีต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ต้องมีความสามารถในการที่จะชักจูงนักเรียน ให้เกิดความฉงนครอบรู้ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีอารมณ์ขัน และมีความสามารถในการที่จะกระตุ้นให้นักเรียนคิด
2. ครูต้องสนใจในตัวนักเรียน ให้ความร่วมมือกับนักเรียน เป็นผู้ที่มึนมนุษย์สัมพันธ์ และมีความเห็นใจนักเรียน
3. ต้องมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และได้แย้งปัญหา

การที่ครูจะเป็นครูที่ดีหรือไม่นั้น อย่างน้อยครูจะมีหน้าที่หรือบทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทในการถ่ายทอดวิชาความรู้เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมบูรณ์ โดยที่ครูก็ต้องมีวิธีการหรือจัดสิ่งต่าง ๆ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด และถ้าจัดการเรียนการสอนได้ อย่างเป็นระบบ ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สังคอุทรานนท์ : 2526)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย
บรรณารักษ์ : 2537, อารีย์ พันธุ์มณี : 2538)

1. จัดสถานการณ์การเรียนรู้ให้เหมือนกับสภาพชีวิตจริง เพราะเด็กจะสามารถนำความรู้และประสบการณ์นั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับชีวิตจริงของนักเรียนได้
2. เน้นกระบวนการฝึกให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีชิ้นเน้นแค่การสอนเนื้อหาให้นักเรียนท่องจำเพียงอย่างเดียว
3. ควรนำปัญหาหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง มาสอนก่อน และสอนจากสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียนออกไปหาสิ่งไกลตัว
4. ควรเลือกวิธีการสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอน
5. ควรใช้สื่อการสอนมาประกอบการสอน เพื่อให้เด็กมีความสนใจที่จะเรียน
6. ควรจะต้องวางแผนและกำหนดให้ชัดเจนในเรื่องการฝึกฝน หรือให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญ เกิดความพอใจในการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมการสอนที่สอนในห้องนั้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญา อารมณ์ สังคม สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างดี โดยมีผู้กล่าวถึงดังนี้

สุมิตร กุณานุกร และคณะ (2519) สุมน อมรวิวัฒน์ (2526) และ กรวัณธ์ เสงพานิช (2528) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ว่า คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเป็นเพื่อพัฒนาความเจริญในทุก ๆ ด้านของผู้เรียนและมีประโยชน์
2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรจะช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียน เช่น กันคว่ำ ทดลอง ทำงานเป็นกลุ่ม
3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรให้อากาศและให้ความสำคัญแก่นักเรียนทุกคนในชั้นเรียน

4. ในการสอนแต่ละครั้ง ครูควรให้เด็กทราบจุดหมายของการสอนอย่างชัดเจน เพื่อการเรียนการสอนจะได้มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน และมีความชัดเจน ตรงตามจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้

5. ควรคิดแปลงเนื้อหาสาระที่สอนให้ตรงหรือสอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของเด็ก

6. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องปรับเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้

7. การเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัย ประสบการณ์ ความสนใจ ภูมิภาวะ และความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน

8. พยายามจัดประสบการณ์โดยตรงให้แก่เด็ก เช่น ให้ลงมือปฏิบัติจริง หรือให้ไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

9. ควรให้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เช่น บัตรภาพ แผนภูมิต่าง ๆ หรือของจริง หุ่นจำลอง นำมาให้นักเรียนดู ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนและสามารถเข้าใจได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากครูจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้แล้ว ยังรวมไปถึงการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ซึ่งก็หมายถึง การจัดห้องเรียนที่มีบรรยากาศที่ดี ที่เอื้อต่อการเรียนให้นักเรียนรักห้องเรียนมีความตั้งใจเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางโรงเรียนไม่ควรมองข้ามไป คือ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนนั้น ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (รัชชงค์ พรหมวงศ์ : 2524, พวงรัตน์ วิเวกานนท์: 2526, สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ: 2531 อ้างใน ถาวณิชย์ คัมภีร์สุทธิวงศ์ : 2537)

1. โรงเรียนควรสร้างบรรยากาศให้ห้องเรียน เพื่อส่งเสริมวิธีการประชาธิปไตย
2. ครูควรกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ในการที่จะเคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. การจัดที่นั่งห้องเรียน อาจให้นักเรียนหญิงกับชายนั่งสลับกัน เพื่อให้เด็กปรับตัวเข้าหากัน
4. ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กซักถาม อภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ
5. ครูต้องสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียน เช่น มีอุปกรณ์ที่ดึงดูดใจนักเรียนมีการตั้งรางวัล เป็นต้น

นอกจากครูจะเป็นผู้ที่มิบทบาทในการพัฒนาการทางสติปัญญาของนักเรียนแล้ว ทาง-โรงเรียนยังมีการจัดบริการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งภายในห้องสมุดจะต้องมีหนังสือ ตำรา ที่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน และนักเรียนสามารถยืมกลับไปศึกษาเพิ่มเติมที่บ้านได้ รวมทั้งมีหนังสือใหม่ ๆ ที่จะป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนอยากอ่าน

จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตของนักเรียนในเรื่องวิชาการนั้น ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับครูมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามการที่เด็กจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุขนั้นมิได้เกิดจากการพัฒนาในด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งถ้าจัดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะช่วยเสริมให้พัฒนาการในด้านร่างกายด้านอารมณ์และจิตใจ ตามมาด้วย ซึ่งกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดเกณฑ์ในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน คือ จัดให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและอันตราย รวมทั้งปลอดภัยจากโรคติดต่อ ให้เป็นที่น่าสบายใจและให้เหมาะสมกับความเจริญและพัฒนาการของเด็ก (กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย : 2523) อันได้แก่

สถานที่ตั้งโรงเรียน

สถานที่ตั้งโรงเรียน ควรพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้ (คณะอนุกรรมการศึกษาธิการศึกษาคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ : 2525 , พัชรา กาญจนรัมย์ : 2522, สายหยุด ชมานนท์ : 2521)

1. ควรจะตั้งห่างจากบริเวณที่มีเหตุรำคาญ และสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียงดัง กลิ่น คิวิน และฝุ่นละออง ไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม
2. บริเวณโรงเรียนควรมีรั้วโดยรอบ น้ำไม่ท่วมพื้นที่โรงเรียน
3. มีเนื้อที่สนามโดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน
4. โรงเรียนไม่ควรตั้งอยู่ใกล้ถนนมาก ทางรถไฟ สนามบิน โรงมหรสพ และแม่น้ำฝาดอง เพราะจะเป็นอันตรายแก่ชีวิตนักเรียน และทำลายสมาธิเด็ก
5. โรงเรียนควรตั้งอยู่ในที่มีการคมนาคมสะดวก ควรอยู่ใกล้ชุมชนทางคมนาคม
6. พื้นที่โรงเรียนไม่ควรเป็นที่โล่งแจ้งเกินไป ควรมีการปลูกต้นไม้ เพื่อให้เกิดความร่มรื่น

อาคารเรียน หรืออาคารประกอบ

อาคารเรียน หรืออาคารประกอบที่ใช้ในการดำเนินการเรียนการสอนนั้น ควรพิจารณาถึงต่อไปนี้ (สนอง สฤทธพราหมณ์ : 2520, พัทธา กาญจนรัมย์ : 2522, สายหยุด ชมานนท์ : 2521, สุชาติ โสมประยูร : 2526)

1. แสงสว่างในอาคารเรียน มีแสงสว่างทั่วถึงอาคารเรียนควรหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือตะวันตก
2. มีการระบายอากาศเพียงพอ คือ มีหน้าต่าง ประตู มีช่องลมสำหรับถ่ายเทอากาศ และตัวอาคารต้องไม่ตั้งอยู่ในที่มีสิ่งกีดขวางทางลม อาคารเรียนไม่ควรตั้งชิดเกินไป เพราะจะได้มีช่องระหว่างอาคารเรียนเพื่อไม่ให้บังแสงสว่าง และการระบายอากาศ
3. อาคารเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น มีช่วงบันไดขึ้นลงสะดวก และมีชานพักที่บันได
4. พื้นอาคาร ควรทำจากวัสดุที่รักษาความสะอาดง่าย ไม่ควรดูให้เป็นมันจนทำให้ลื่นหกล้มได้ง่าย

ห้องเรียน

สภาพห้องเรียนควรพิจารณาถึงต่อไปนี้ คือ (สนอง สฤทธพราหมณ์ : 2520, ชาลิต พุทธวงศ์ : 2528)

1. ห้องเรียนควรมีขนาดไม่ต่ำกว่า 6 × 8 เมตร หรือ 7 × 8 เมตร มีเนื้อที่ภายในห้องเรียนโดยเฉลี่ยต่อนักเรียน 1 คน เท่ากับ 1.5 ตารางเมตร
2. ขนาดของห้องเรียนพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน และมีขนาดความสูงเหมาะสมกับนักเรียนและอยู่ในสภาพที่ใช้ได้
3. ใต้เก้าอี้นักเรียนมีจำนวนพอเพียง มีขนาดพอดีและเหมาะสม
4. มีอากาศถ่ายเท อยู่ในตำแหน่งที่รับลม นักเรียนได้รับอากาศบริสุทธิ์ ไม่ร้อน ไม่อึดอัด
5. ห้องเรียนควรอยู่ห่างไกลจากแหล่งที่ก่อให้เกิดกลิ่น และไกลจากเสียงรบกวนภายนอก ซึ่งระดับเสียงภายในห้องเรียนไม่ควรเกินกว่า 30-40 dB
6. ติของฝาผนังห้องและเพดาน ควรเป็นสีอ่อน
7. มีกระดานดำที่ทำด้วยวัสดุทนทาน ควรเป็นสีเขียว สีเขียว ไม่มีรอยแตกร้าว ลบง่าย ต้องไม่มีแสงสว่างส่องเข้ามาทางหลังกระดานดำ เพราะจะทำให้นักเรียนเสียสายตาและมองกระดานดำไม่ชัด
8. ได้รับแสงสว่างเพียงพอ และควรให้ความเข้มของแสงสว่างประมาณ 30 ฟุตแรงเทียน
9. ควรมีถังขยะอยู่ในห้องเรียนทุกห้องเรียน

โรงอาหาร

หลักเกณฑ์ที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับการจัดโรงอาหาร คือ (พัชรา กาญจนารัตน์ : 2522, สนอง สกฤตพราหมณ์ : 2520, สมัย รื่นสุข และ จิตประภา ศรีวิเศษ : นปป)

1. จัดโต๊ะอาหารและที่นั่งให้พอเพียงกับจำนวนนักเรียน
2. จัดให้มีน้ำดื่มที่สะอาด ไม่ควรใช้แก้วน้ำปนกัน
3. จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอและอากาศถ่ายเทได้สะดวก
4. ต้องหมั่นดูแลรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ
5. มีอ่างน้ำ อ่างล้างมือ ไว้ให้เด็กนักเรียนใช้อย่างเพียงพอ
6. ควรมีที่เก็บอาหารเป็นอย่างดี
7. ควรมีที่รองรับเศษอาหารที่ถูกสุขลักษณะอย่างเพียงพอ

สนาม

สนามโรงเรียนที่ดีจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (พัชรา กาญจนารัตน์ : 2522)

1. บริเวณสนามต้อง ไม่มีหลุมบ่อ เศษขยะ เศษแก้ว หรือหญ้าขึ้นรกรุงรัง
2. มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ตรวจสอบอยู่เสมอ
3. ควรมีรั้ว กันเด็กออกนอกบริเวณ และป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจร
4. ริมสนามอาจมีการปลูกหญ้า และควรได้รับการดูแลรดน้ำอยู่เสมอ
5. มีถังขยะตั้งไว้ตามริมสนามเป็นระยะ ๆ เพื่อความสะดวกในการรักษาความสะอาด
6. มีเนื้อที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตร/นักเรียน 1 คน

ห้องส้วม

ห้องส้วมที่ดี ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (พัชรา กาญจนารัตน์ : 2522, สายหยุด ชมานนท์ : 2521, สนอง สกฤตพราหมณ์ : 2520, กรมสามัญศึกษา ช่างในสุชาติ ไสมประยูร : 2526)

1. มีจำนวนห้องส้วมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน โดยจัดแยกหญิงชาย
2. ไม่ควรตั้งอยู่ในอาคารเรียน ควรตั้งอยู่ห่างอาคารเรียนพอสมควร อยู่ห่างจากบ่อน้ำไม่น้อยกว่า 30 เมตร ควรลึกประมาณ 1.50-2.00 เมตร
3. พื้นส้วมไม่ถื่น ต้องมีหลังคาที่สามารถกันแดดกันฝนได้ และมีช่องลมระบายอากาศให้พอเพียง

4. ภายในส้วมมีถังใส่กระดาษที่ใช้แล้ว และมีฝาปิดมิดชิด
5. มีการทำความสะอาดอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง
6. มีจำนวนส้วม ส้วมหญิง 1 ที่ต่อนักเรียน 35 คน และส้วมนักเรียนชาย 1 ที่ต่อนักเรียน 40 คน และส้วมแต่ละหลังควรมีที่สำหรับล้างมืออย่างน้อย 1 ที่

ห้องพยาบาล

ห้องพยาบาลที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (พัชรา กาญจนารักษ์ : 2522, สายหยุด ชมานนท์ : 2521, สนอง สกุดพราหมณ์ : 2520)

1. ควรจัดอยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน
2. มีเตียงสำหรับนักเรียนที่ป่วย 1-2 เตียง ซึ่งมีความสะอาดและแข็งแรงพอ
3. มีอ่างล้างมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ครบ เช่น ตู้เก็บบัตรสุขภาพนักเรียน แผ่นวัดสายตา เป็นต้น
4. ยาทุกชนิดมีฉลากบอกชื่อและสรรพคุณ และจัดแยกประเภทของยาไว้
5. มีเครื่องมือใช้ในการปฐมพยาบาล มีตู้ใส่ยา มีเครื่องชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูง

แหล่งกำจัดขยะ

1. ควรจัดถังขยะไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ สะดวกต่อการทิ้งของนักเรียน
2. มีจำนวนถังขยะเพียงพอ มีฝาปิดมิดชิด ป้องกันการร่วมหล่น และทิ้งกระจาย
3. มีการกำจัดขยะที่ถูกต้องวิธี

การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่ตั้งอาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ การกำจัดขยะมูลฝอย การจัดน้ำดื่ม น้ำใช้ การรักษาความสะอาดทั่ว ๆ ไป เป็นต้น (สุชาติ โสภประยูร : 2526) ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อชีวิตและสุขภาพของนักเรียนในแง่ต่าง ๆ คือ ทำให้เด็กมีความสะอาดสบาย ร่าเริง มีความสุข ได้รับความปลอดภัย และที่สำคัญคือ จะช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางการศึกษา ดังนั้นถ้าโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ ก็จะช่วยให้เกิดผล 3 ด้าน คือ

1. ผลทางบวก คือ จะทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นำไปเรียน ไปทำงาน และไปเล่น การระบายอากาศที่ดี และการจัดแสงสว่างให้เหมาะสมจะช่วยให้ห้องเรียนน่าอยู่และสบายขึ้น อาคารเรียนที่สะอาดเรียบร้อยจะทำให้ทั้งครูและนักเรียนอยากเข้าไปอยู่มากกว่าอาคารที่สกปรก สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนก็จะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตทั้ง 2 ฝ่าย การใช้วิธีสอนที่ดีจะเปิดโอกาสให้เด็กได้ประสบความสำเร็จ และช่วยส่งเสริมให้เด็กได้คิด และมีความสนใจและทำให้เด็กอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำให้นักเรียนมีความสุขด้วย

2. โรคและบาดเจ็บ ถ้าโรงเรียนไม่จัดสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ให้ถูกสุขลักษณะ อาจทำให้นักเรียนได้รับบาดเจ็บเป็นอันตราย บ้างเป็นโรคต่าง ๆ หรือถึงแก่ชีวิตได้ ซึ่งอาจเกิดจากการออกแบบอาคารไม่ถูก การทำความสะอาดไม่ดีหรือการหย่อนยานด้านการตรวจตรา การดำเนินการด้านโรงอาหารที่ไม่ดี ไม่ถูกต้องอาจทำให้เด็กเป็นโรคบิด โรคท้องร่วง หรือโรคไส้ ซึ่งอาจนำอันตรายมาสู่เด็กได้ ดังนั้น โรงเรียนจะต้องร่วมมือกับแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการช่วยป้องกันการระบาดของโรค และช่วยทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะสำหรับนักเรียน

3. อิททิพลที่มีต่อการเรียน สภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ การให้ความสนใจกับสภาพสิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ และยังช่วยป้องกันและส่งเสริมสุขภาพด้วยการเอาใจใส่ในเรื่องความเป็นอยู่อย่างถูกสุขลักษณะ จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างดีผล และมีประสิทธิภาพ (ปัญญา สมบูรณ์ศิลป์ : 2523)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2525-2538 พบว่า มีงานวิจัยจำนวน 1 เรื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับหรือใกล้เคียงกับเรื่องคุณภาพชีวิตของนักเรียนในขณะที่อยู่ในโรงเรียน กล่าวคือ งานวิจัยของ อ่องจิต เมธยะประภาส (2537) ได้ศึกษาผลกระทบของการจัดการศึกษาต่อคุณภาพชีวิตนักเรียน โดยศึกษากรณีโรงเรียนนวมินทราชูทิศ โดยศึกษาถึงผลของการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ กิจกรรมนักเรียน ด้านบริการชุมชน และสวัสดิการนักเรียน และระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสรีระ ประกอบด้วย การมีร่างกายแข็งแรง รับประทานอาหารถูกสุขลักษณะ ความสามารถทางกีฬา

2. ด้านสติปัญญา ประกอบด้วย ผลการเรียน การแสดงออกทางวิชาการ

3. ด้านจิตใจ ประกอบด้วย ความเมตตากรุณา ความมีคุณธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจรายการ ชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำไป ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยพิจารณาว่าครอบคลุมตามนิยามปฏิบัติการ ที่กำหนดไว้หรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงทดลองใช้ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้อง ภายใน ด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และคำนวณค่าความเที่ยง โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ ครอนบาคแอลฟา ได้ค่าความเที่ยงทั้งฉบับ เท่ากับ 0.9664 และค่าความเที่ยงรายด้าน ด้านวิชาการ ด้านกิจการ นักเรียนด้านด้านสุขภาพอนามัย ด้านบริการกิจการนักเรียน และด้านสวัสดิการ เท่า กับ 0.8535 0.9194 0.9545 0.9211 ตามลำดับ

ผลการวิจัย พบว่า ผลการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อควบคุมปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า การจัดการศึกษาด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารกิจการนักเรียนด้านบริการชุมชน การจัดสวัสดิการ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนในระดับปานกลาง สำหรับด้านบริหาร กิจการนักเรียน ด้านสุขภาพอนามัย ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนในระดับต่ำ ส่วน การจัดการศึกษารวมทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนในระดับปานกลาง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน พบว่า มีเพียง จำนวน 1 เล่ม ซึ่งจะวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านสรีระ ด้าน สติปัญญา ด้านจิตใจ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวคิด เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของเด็กในวัยเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน รวมทั้งบริการต่าง ๆ ในโรงเรียน และงานวิจัยดังกล่าวมาเป็น กรอบแนวคิดในการวิจัย แล้วนำมาทดสอบกับผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ที่มีความลึกซึ้ง เป็นผู้ กำหนดประเด็นชีวิต แล้วจึงนำมาสังเคราะห์ และเขียนเป็นตารางโครงสร้าง เพื่อสร้างและ พัฒนาเป็นแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนต่อไป

ตอนที่ 8 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

หลักการการสร้างและพัฒนาแบบวัด มีหลักกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้ (Thronoldike: 1971, บุญชม ศรีสะอาด : 2535, อุทุมพร จามรามา: 2532)

1. กำหนดขอบเขต โดยพิจารณาว่า สร้างไปเพื่ออะไร ใครจำเป็นต้องใช้ เครื่องมือนี้นี้ ในการใช้เครื่องมือ มีเวลาให้เท่าไร ต้องการให้เป็นเครื่องมือระดับมาตรฐานหรือไม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนในสิ่งที่จะวัด

2. กำหนดจุดมุ่งหมาย วัดดูประสงค์ที่จะใช้ในการวัดคุณลักษณะ รวมทั้งทฤษฎีหรือเนื้อหาที่ต้องการวัดเพื่อให้ทราบว่า เครื่องมือที่สร้างขึ้นนี้นำไปใช้วัดสิ่งใดของผู้ตอบ และจะวัดในเรื่องใด ประเด็นใดบ้าง

3. ทำตารางโครงสร้างของเนื้อหาที่จะใช้วัด เพื่อให้ทราบว่า จะวัดคุณลักษณะในคำใดบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดหรือเขียนข้อคำถาม และจะเชื่อมโยงเนื้อหากับสิ่งที่ต้องการวัด

4. กำหนดรูปแบบของคำถามว่าจะมีลักษณะอย่างไร เช่น เป็นลักษณะเลือกตอบ ถูกผิด จับคู่ หรือเติมคำ เป็นต้น ซึ่งมีหลักทั่วไปในการเขียนข้อคำถามที่ดี คือ

4.1 ใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่กำกวม ไม่มีความซับซ้อน สามารถสื่อความหมายได้ตรงกัน

4.2 ใช้ข้อความที่สั้น กระชับรัด ไม่ฟุ่มเฟือย

4.3 ใช้คำถามที่ให้ผู้ตอบเห็นทิศทางของคำตอบที่แน่ชัดว่าต้องตอบในลักษณะใด แนวใด

4.4 แต่ละข้อคำถาม ควรถามเพียงปัญหาเดียว

4.5 ไม่เป็นคำถามที่ทำให้ผู้ตอบ เกิดความสับสนใจ หรืออึดอัดใจ

4.6 ใช้ข้อความที่เป็นคำถามเชิงนิเสธ เฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น

4.7 คำถามแต่ละคำถามต้องมีเกณฑ์ หรือระบุคะแนนอย่างชัดเจน เป็นต้น

5. เขียนแบบวัดหรือเขียนข้อคำถาม ให้สอดคล้องระหว่างเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการวัด ในตารางโครงสร้าง รวมทั้งเขียนให้สอดคล้องหรือตรงกับรูปของคำถามที่ผู้สร้างได้กำหนดไว้

6. จัดพิมพ์ข้อคำถาม แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างข้อคำถาม ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษาที่ใช้

7. นำแบบวัดหรือเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงในด้านความเป็นปรนัยของข้อคำถามและเวลาที่ใช้ เพื่อจะได้นำมาพัฒนาปรับปรุงต่อไป

8. นำผลที่ได้จากการนำไปทดลองใช้มาวิเคราะห์ และปรับปรุงรายชื่อให้มีความสอดคล้องตรงกับตารางโครงสร้าง โดยให้มีความครอบคลุมประเด็นหรือเนื้อหาที่ต้องการวัดแล้ว จัดทำเป็นแบบข้อฉบับใหม่

9. นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจริง

10. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานของแบบวัด อันได้แก่ ค่าเฉลี่ย ฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ ความโค้งแบน ความแปรปรวน โดยอาจวิเคราะห์ทั้งฉบับหรือเป็นรายชื่อ เพื่อให้ทราบถึงการกระจายของข้อมูลและนอกจากนี้ยังต้องวิเคราะห์ถึงความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) และอำนาจจำแนก (Power of Discrimination) ซึ่งวิธีการวิเคราะห์หาค่าดังกล่าวจะได้นำเสนอในช่วงต่อไป

11. ถ้าเครื่องมือมีคุณภาพ มีความเชื่อถือได้แล้ว นำมาหาค่าปรกติวิสัย (Norm) เพื่อช่วยให้มีความสะดวกในการใช้เครื่องมือ และแปลความหมาย

12. เขียนคู่มือการใช้

เมื่อได้สร้างหรือพัฒนาเครื่องมือที่จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นแบบสอบถาม แบบวัด แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ฯลฯ สิ่งที่จะต้องทำเป็นอย่างยิ่ง คือ คุณภาพของเครื่องมือ ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อพิจารณาว่า เครื่องมือนั้นเป็นเครื่องมือที่ดีหรือไม่ โดยสามารถทำการตรวจสอบคุณสมบัติ หรือคุณภาพของเครื่องมือที่สำคัญ ๆ ดังนี้ (Mehren and Lehman: 1984, Rescore: 1969, จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์: 2538, สวัสดิ์ ประทุมราช: 2532, สุภาพ วาดเขียน: 2525, บุญธรรม กิจปริคาบวิรุทธิ์: 2537, วิเชียร เกตุสิงห์: 2530)

ความเที่ยง (Reliability) หมายถึง ค่าที่บ่งบอกถึงความคงเส้นคงวา คือ เครื่องมือนั้น สามารถที่จะวัดได้ค่าที่คงที่แน่นอน ไม่ว่าจะวัดกี่ครั้งก็ตาม ผลที่ได้จะตรงกันเสมอ ความเที่ยง มี 3 แบบ ดังนี้

1. ความเที่ยงแบบสอบซ้ำ (Measurement of Stability) เป็นการสอบซ้ำ (Test-retest) โดยนำแบบวัดชุดเดียวกัน ไปใช้ 2 ครั้ง กับกลุ่มเดียวกัน โดยทิ้งช่วงห่าง แล้วนำคะแนน 2 ชุดมาหาความสัมพันธ์กัน

2. ความเที่ยงแบบใช้แบบสอบคู่ขนาน (Measurement of Equipvalence) หมายถึง ใช้แบบสอบ 2 ชุด ที่มีคุณลักษณะ และคุณภาพใกล้เคียงกัน ในด้านเนื้อหา ลักษณะคำถาม จำนวนคำถาม ค่าความยาก โดยใช้ทดสอบกับกลุ่มเดียวกันทั้ง 2 ชุด ในเวลาเดียวกัน แล้วนำคะแนนมาคำนวณหาค่าความสัมพันธ์

3. ความเที่ยงแบบวัดความคงที่ภายใน (*Measurement of Internal Consistency*) เป็นการหาความเที่ยงโดยการทดสอบเพียงครั้งเดียว เพื่อดูว่า แบบสอบถามหรือแบบสอบนั้นวัดในเรื่องเดียวกัน ทิศทางเดียวกัน หรือไม่ ซึ่งจะหาได้หลายวิธี คือ

3.1 วิธีแบ่งครึ่งข้อสอบ (*Split-half*) เมื่อนำแบบวัดมาแบ่งเป็น 2 ชุด แล้วนำมาตรวจให้คะแนน แล้วแบ่งคะแนนออกเป็น 2 ชุด อาจจะเป็นข้อคู่ ข้อคี่ แล้วนำคะแนนทั้ง 2 ชุด มาคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ ค่าที่ออกมาได้เป็นเพียงค่าความเที่ยงเพียงครึ่งฉบับ จึงต้องนำมาปรับปรุงให้เป็นค่าความเที่ยงทั้งฉบับโดยใช้สูตรของ Spearman Brown

3.2 แบบ Kuder-Richardson on Estimate เป็นการหาความคงที่ของแบบวัดโดยข้อคำถามจะต้องมีความเป็นเอกพันธ์ในเนื้อหา (ข้อคำถามสัมพันธ์กันสูง) และใช้กับแบบสอบหรือแบบวัด ซึ่งให้คะแนนเป็น 2 ค่า คือ 0 กับ 1 หรือ มี 2 คำเลือก

3.3 แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α -Coefficient) ซึ่งได้พัฒนามาจากข้อ 2 เพื่อที่จะลดความคลาดเคลื่อน จะเหมาะกับการให้คะแนนที่เป็น 1 2 3 4 5 หรือไม่เป็น 1 กับ 0 ใช้ได้กับกรณีที่เครื่องมือเป็น rating scale หรือ อัดนัย เป็นต้น

ความตรง (Validity) หมายถึง เครื่องมือนั้นสามารถใช้วัดในสิ่งหรือลักษณะที่ต้องการวัดหรือวัดได้ตามจุดประสงค์ของการวัด โดยแบ่งประเภทของความตรงได้ 3 ชนิด คือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (*Content Validity*) เป็นความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของเครื่องมือที่สร้างขึ้นกับเนื้อหาของสิ่งที่ต้องการจะวัด ซึ่งการหาค่าความตรงชนิดนี้ไม่สามารถคำนวณออกมาเป็นตัวเลขได้ โดยทั่ว ๆ ไปจะพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ตรวจสอบโดยข้อคำถามที่สร้างขึ้น มีความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งระบุไว้ในตารางโครงสร้างหรือไม่

2. ความตรงตามเกณฑ์ (*Criterion-Related Validity*) แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

2.1 ความตรงเชิงทำนาย (*Predictive Validity*) เป็นการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสอบกับคะแนนเกณฑ์ในอนาคตที่เกิดขึ้น

2.2 ความตรงตามสภาพ (*Concurrent Validity*) เป็นการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสอบกับเกณฑ์ที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน ใช้เพื่อคุณภาพที่เป็นปัจจุบัน ใช้เพื่อดูว่าแบบสอบที่สร้างขึ้นมาใหม่นั้นสามารถใช้ได้ดีเพียงใดเมื่อเทียบกับเกณฑ์

3. ความตรงตามโครงสร้าง (*Construct Validity*) หมายถึง ความสามารถของแบบสอบหรือแบบวัดที่สามารถวัดคุณวุฒิ หรือคุณลักษณะของพฤติกรรมที่ได้อธิบายไว้หรือแบบวัดนั้นสามารถวัดคุณลักษณะได้ตรงกับแนวคิดที่ใช้ในการสร้างแบบวัด ซึ่งมีวิธีการหาได้หลายวิธีเช่น

1. วิธีการตรวจสอบความสอดคล้องภายใน ด้วยการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดทั้งหมด ข้อคำถามใดมีค่าสัมพัทธ์สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่ามีความตรงตามทฤษฎี

2. วิธี Known group technique ใช้เปรียบเทียบคะแนนของ 2 กลุ่ม ที่ผู้วิจัยทราบ ว่ากลุ่มหนึ่งมีลักษณะที่ต้องการวัด อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีคุณลักษณะตรงกันข้ามแล้วนำมาเปรียบเทียบโดยใช้ สถิติ t-test

3. วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เป็นการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามในแบบวัด คือ จะรวมข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันสูง หรือ วัดลักษณะ (trait) เดียวกัน เป็นองค์ประกอบหนึ่ง หรือเรียกว่า เป็นจำนวนองค์ประกอบรวมที่จะอธิบายองค์ประกอบสำคัญของแบบวัดนั้น ๆ ซึ่งวิธีนี้จะลดจำนวนตัวแปร ในปัจจุบันสามารถใช้โปรแกรม LISREL 8.10 ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ได้รับความนิยมในหมู่นักวิจัย เพื่อใช้ตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างได้ (นงลักษณ์ วิวัชรชัย : 2538) ซึ่งถ้าเมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบนั้น ได้ตรงกับลักษณะที่ผู้สร้างตั้งใจสร้างขึ้น ก็แสดงว่า มีความตรงตามโครงสร้าง

4. เทคนิคคุณลักษณะหลายวิธีหลาย (Multitrait - Multimethod) เป็นการพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของผลการวัดเมื่อมีลักษณะ (trait) 2 อย่าง หรือมากกว่าที่วัดโดยวิธีการ 2 วิธี หรือมากกว่านั้น ซึ่งค่าเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปแบบเมทริกซ์

อำนาจจำแนก (Power of Discrimination) บอกระดับ ความสามารถในการจำแนกแยกกลุ่มผู้ตอบเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างกันได้ โดยใช้วิธีการทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ โดยนำแบบวัดหรือแบบสอบถามที่นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจริงมาแล้ว นำมาตรวจให้คะแนนเรียงคะแนนจากมากไปน้อย คัดเลือกผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด และรองลงมา 27% ให้เป็นกลุ่มสูง ผู้ที่ได้คะแนนต่ำสุดและรองขึ้นไป 27% ให้เป็นกลุ่มต่ำ จากนั้นหาค่าเฉลี่ย และความแปรปรวนของคะแนนในแต่ละกลุ่ม นำไปทดสอบด้วยสถิติ t-test

ตอนที่ 4 สภาพทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติแบบที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 หน่วยงาน คือ เทศบาลนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี ซึ่งหน่วยงานทั้ง 2 ได้ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ.2514 จากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 โดยเทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี ทั้งนี้ โดยเทศบาลทั้ง 2 รับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ.2509

การจัดการศึกษาในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่จัดตั้งโรงเรียนทวยราษฎร์ ขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2427 ที่วัดมหรณพารามและขยายออกไปโดยจัดตั้งองค์การบริหารผิชอบเป็นกรมศึกษาธิการ เมื่อปี 2430 และเป็นกระทรวงธรรมการเมื่อปี 2435 นั้น ต่อมาในปี 2441 ได้มีโครงการศึกษาเกิดขึ้น โดยแบ่งความรับผิดชอบให้กรมศึกษาธิการของกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาในกรุงเทพฯ และให้กระทรวงมหาดไทยจัดการศึกษาในหัวเมืองร่วมกับพระสงฆ์ ภายหลังได้มีการศึกษาภาคบังคับออกไปถึงระดับตำบล ระหว่างปี พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ.2474 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการประถมศึกษา 3 กระทรวง คือ

1. กระทรวงนครบาล รับผิดชอบที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนกลาง
2. กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนภูมิภาค
3. กระทรวงธรรมการ ทำหน้าที่ประสานงานให้การศึกษาเป็นไปตามนโยบาย

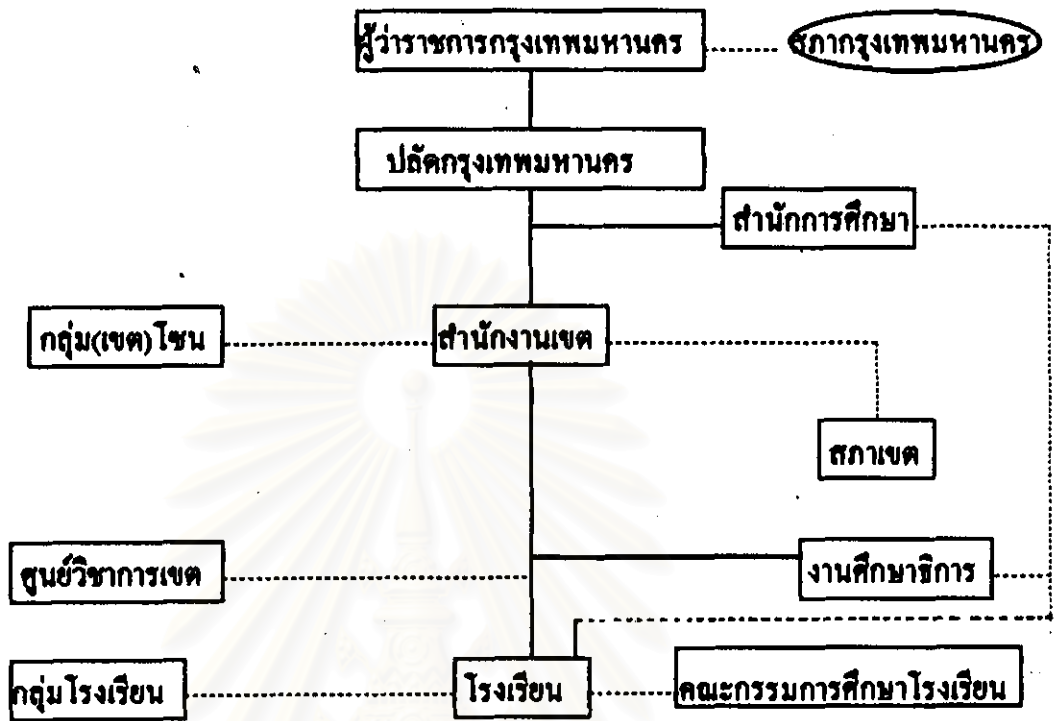
ปัจจุบันนี้การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เป็นอำนาจหน้าที่ตามกำหนดไว้ในมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 โดยมีการจัดการศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาระดับประถมศึกษา และก่อนประถมศึกษา อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา มีจำนวน 429 โรงเรียน ซึ่งตั้งกระจายทั่วพื้นที่ทั้ง 38 เขต
2. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น ในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ และการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโรงเรียนผู้ใหญ่
3. การศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์

ในการบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างการบริหารดังนี้

ระบบบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานครในส่วนประถมศึกษาจัดในลักษณะของสายการบังคับบัญชา ซึ่งผู้มีอำนาจ คือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานครสำนักงานเขตและโรงเรียนตามลำดับ โดยมีสำนักงานการศึกษาเป็นฝ่ายอำนวยการหรือหน่วยงานที่ปรึกษา ส่งเสริมสนับสนุนในระดับกรุงเทพมหานคร และฝ่ายศึกษาธิการเป็นส่วนราชการที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกันในระดับสำนักงานเขต ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การบริหารการศึกษากรุงเทพมหานคร

ในการบริหารการศึกษาเขตกรุงเทพมหานครนั้น ได้มีการจัดทำแผนพัฒนา กรุงเทพมหานครในด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ในระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเด็กในชุมชนแออัดและเด็กที่ เคลื่อนย้ายตามผู้ปกครอง ได้เข้าเรียนจนจบหลักสูตรประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้อง มีความรู้และความต้องการของสังคม มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความสำคัญในความเป็นคนไทยและเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข
2. เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น และพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นทักษะกระบวนการให้นักเรียนมีความรู้ทักษะพื้นฐาน ในด้านการคิด วิเคราะห์และสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับและผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา หรือการศึกษาด้านอาชีพ รวมทั้งขยายโอกาสทางการศึกษา เป็น 9 ปี โดยดำเนินการตามความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น

แนวนโยบาย

1. เร่งขยายปริมาณการศึกษา เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนจนจบหลักสูตรประถมศึกษา รวมทั้งเด็กในชุมชนแออัด และเด็กที่เคลื่อนย้ายตามผู้ปกครอง
2. ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการเกณฑ์เด็กในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อให้กรุงเทพมหานครสามารถเกี่ยวกับอำนาจการเกณฑ์
3. เร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นลักษณะกระบวนการให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในด้านการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ถูกต้อง รวมทั้งมีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางวิชาการด้านอาชีพ ที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของชุมชน
4. ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถม รวมทั้งผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา หรือการศึกษาด้านอาชีพ
5. ส่งเสริมให้สถานศึกษาประสานสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในการจัดการศึกษา และบทบาทในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน
6. สนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษาจาก 6 ปี เป็น 9 ปี โดยเปิดสอนตามความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น

ด้านวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชน และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นให้มีความเจริญทางจิตใจ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
2. เพื่อให้ประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีการเรียนรู้วัฒนธรรมดั้งเดิม เข้าใจพัฒนาการตามยุคสมัยสามารถเลือกสรร สืบทอดวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนั้นทางกรุงเทพมหานครยังได้จัดฟานโยบายและพัฒนาตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ปี 2536 - 2539 โดยมีรายละเอียดจำแนกรายด้านดังนี้

1. ด้านการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม

เร่งพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

2. ด้านวิชาการ

เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

3. ด้านโภชนาการ

ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ถูกหลักโภชนาการอย่างทั่วถึง และเพียงพอ ตลอดจนมีวินัยในการรับประทาน

4. ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยเน้นคนตรี กีฬา ศิลปะ และอาชีพท้องถิ่น

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน

6. ด้านการสถานที่

เร่งปรับปรุงสภาพอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้สวยสะอาด มีบรรยากาศวิชาการ

7. ด้านสวัสดิการครู และบุคลากร

ปรับปรุงสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่ครู ภารโรง เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ และความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

8. ด้านการสร้างสัมพันธ์ระหว่างในโรงเรียนกับบ้าน

เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างในโรงเรียน บ้าน ชุมชน และสังคม

9. ด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา

ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษา

10. ด้านการบริหารบุคคล

ปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล

11. ด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

เร่งปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน

12. ด้านการบริการประชาชน

จัดบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส (กองวิชาการ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร : 2539)

จากการสำรวจข้อมูลทางการศึกษาของกรุงเทพมหานครที่สำคัญ ปีการศึกษา 2539
(กองวิชาการ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร : 2539)

1. ประชากร จำนวนประชากรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีทั้งสิ้น 5,656,604 คน
ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างหรือค้าขาย มีสภาพที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะเป็นแหล่งชุมชน
แออัด บ้านจะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ อยู่เรียงติดกันไป หรืออาจอยู่ในบริเวณวัด และส่วนใหญ่เมื่อ
มีบุตรหลาน ก็มักจะส่งเข้ามารับเรียนในโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้ ๆ บ้าน

2. จำนวนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีทั้งสิ้น 429 โรงเรียน

2.1 จำแนกตามระดับที่เปิดสอน

อนุบาล	จำนวน 83	โรงเรียน
ก่อนประถมศึกษา	จำนวน 419	โรงเรียน
ประถมศึกษา	จำนวน 429	โรงเรียน
มัธยมศึกษา	จำนวน 44	โรงเรียน

2.2 จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ขนาดเล็ก	จำนวน 192	โรงเรียน
ขนาดกลาง	จำนวน 136	โรงเรียน
ขนาดใหญ่	จำนวน 101	โรงเรียน

3. จำนวนนักเรียนปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 256,788 คน

3.1 จำแนกตามเพศ เพศชาย จำนวน 133,125 คน เพศหญิง จำนวน 123,663

คน

3.2 จำแนกตามชั้นเรียน

3.2.1 ชั้นก่อนประถมศึกษา จำนวน 32,043 คน

อนุบาล 1 จำนวน 3,578 คน

เด็กเล็ก จำนวน 28,465 คน

3.2.2 ชั้นประถมศึกษา จำนวน 216,322 คน

ประถมศึกษา 1 จำนวน 41,115 คน

ประถมศึกษา 2 จำนวน 35,342 คน

ประถมศึกษา 3 จำนวน 33,697 คน

ประถมศึกษา 4 จำนวน 34,313 คน

ประถมศึกษา 5 จำนวน 36,471 คน

ประถมศึกษา 6 จำนวน 35,384 คน

3.2.3	ชั้นมัธยมศึกษา	จำนวน	8,423 คน
	มัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน	4,012 คน
	มัธยมศึกษาปีที่ 2	จำนวน	2,661 คน
	มัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวน	1,750 คน

4. จำนวนครู มีทั้งสิ้น 13,007 คน

4.1 จำแนกตามเพศ เพศชาย 3,217 คน และเพศหญิง 9,700 คน

4.2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,332 คน
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	11,362 คน
สูงกว่าปริญญาตรี	313 คน

5. งบประมาณ

งบประมาณด้านการศึกษา ปี 2539 รวมทั้งสิ้น 3,376,011,200 บาท

5.1 จำแนกตามแหล่งที่มาของงบประมาณ

งบประมาณของกรุงเทพมหานคร	เป็นเงิน 651,953,300 บาท
งบประมาณอุดหนุนรัฐบาล	เป็นเงิน 2,724,057,900 บาท

5.2 จำแนกตามงบประมาณรายจ่าย

หมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำ	เป็นเงิน 2,274,032,300 บาท
หมวดค่าจ้างชั่วคราว	เป็นเงิน 10,457,100 บาท
หมวดค่าตอบแทน วัสดุและวัสดุ	เป็นเงิน 81,930,600 บาท
หมวดค่าสาธารณูปโภค	เป็นเงิน 62,859,000 บาท
หมวดเงินอุดหนุน	เป็นเงิน 143,385,200 บาท
หมวดรายจ่ายอื่น	เป็นเงิน 360,576,500 บาท

5.3 จำแนกตามงบลงทุนและงบดำเนินการ

งบจ่ายประจำ (เงินเดือน + ค่าจ้าง)	2,284,489,500 บาท
งบลงทุน	442,770,500 บาท
งบดำเนินการ	648,751,300 บาท

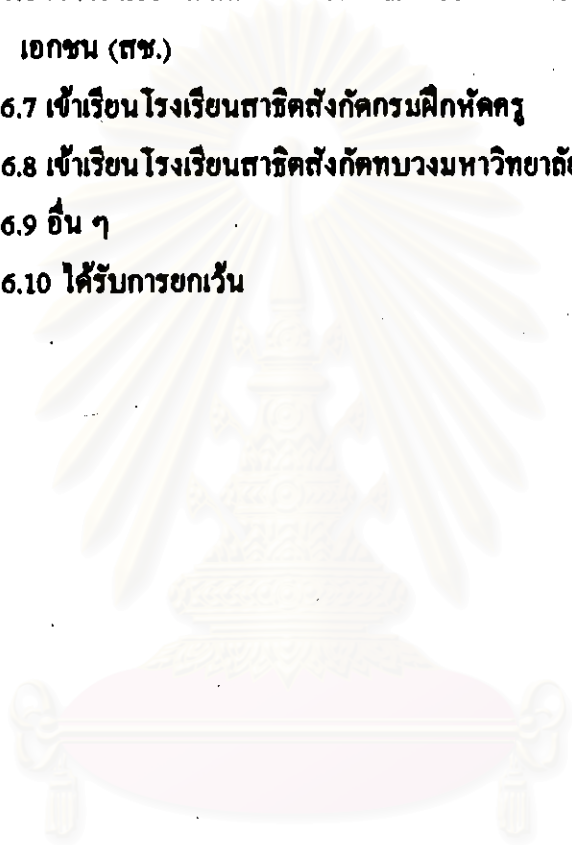
5.4 ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คนต่อปี เป็นเงิน 13,147 บาท

6. การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน

6.1 จำนวนเด็กที่เกิด พ.ศ.2531 ที่มีอายุเข้าเกณฑ์บังคับเรียน มีจำนวน 81,840 คน

6.2 แจกเข้าเรียน จำนวน 54,313 คน

6.3	เข้าโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (กทม.)	จำนวน 32,006 คน
6.4	เข้าโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร (สป.กทม.)	จำนวน 2,025 คน
6.5	เข้าโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.ยกเว้น สป.กรม.)	จำนวน 1,827 คน
6.6	เข้าโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน (สช.)	จำนวน 15,899 คน
6.7	เข้าเรียนโรงเรียนสาธิตสังกัดกรมฝึกหัดครู	จำนวน 1,063 คน
6.8	เข้าเรียนโรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	จำนวน 248 คน
6.9	อื่น ๆ	จำนวน 1,193 คน
6.10	ได้รับการยกเว้น	จำนวน 52 คน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย